SEGONA EPOCA. ANY V. NUM. 4 BARCELONA, 28 FEBRER 1893

L'AVENÇ

Literari ✻ Artistic ✻ Cientific

REVISTA QUINZENAL ILLUSTRADA

L'INDEPENDENCIA DE LA CRITICA

EN literatura, a més dels que tenen relació amb el metode més adequat per l'estudi de l'obra artistica, hi hà alguns problemes la discussió dels quals no pod descuidar-se, i menys en una revista com L'AVENÇ, partidaria de la veritat en l'art i de l'independencia en el lliure examen. Aquêts problemes es refereixen a la part extrinseca de la critica, la part social, és a dir, l'alcanç que pod tenir aquella enfront de les preocupacions vulgars i de la susceptibilitat dels que produeixen. Podrà no creure's en la critica: lo que no pod negar-se és qu'ella ha elaborat el gust del public tant com la meteixa obra d'art. En Brunetière arriba a dir qu'el sigle XIX és el sigle de la critica. Si per xò s'entén l'investigació despiadada a què s'ha subjectat tot lo existent, té raó; més ja no en té si vol venir a dir qu'en la literatura d'aquêt sigle la critica ocupa el llog privilegiat.

En els països com el nostro, ont la sinceritat és una planta exotica, l'independencia de criteri és antipatica a la majoria de la gent. L'independencia del critic és més exotica encare: sembla cosa d'un altro planeta. Perquè el critic, a Espanya, es troba devant tres obstacles formidables. El primer és l'ipocresia dominant per tot arreu; el segon, el patriotisme; i el tercer, l'extrema susceptibilitat dels autors discutits. I el millor modo de protestar energicament contre els eufemismes imperants en les lletres catalanes (com en les castellanes) és expressar les propries idees com si fos un dever i la conciencia ens ho manés categoricament.

La caracteristica de tota agrupació és la mitjania, i aquesta fa valer la brutalitat del major nombre per imposar el seu criteri a tot-om. Quand algú dissent, ve l'interès absolutista de la collectivitat fent callar l'iniciativa individual. A l'esperit collectiu li costa molt deixar-se fecundar per una idea benefactora eixida d'un cervell aislat i refractari. Però existeix una grand diferencia entre quand el *misoneisme* (l'orror a lo nou) és producte d'un carinyo a la tradició i quand és la resultant d'un eufemisme collectiu, mantenidor d'idees i conceptes desapareguts de la consciencia de les persones qu'els defensen. En l'ultim cas és necessari desplegar una creuada contre la mojigateria, contre el *cant* dels egoistes, que, alenant un escepticisme de taula de cafè, utilisen encare el credit que disfruten abstraccions passades de moda. Concretant aquesta qüestió a Catalunya, ont l'intelligencia adquireix escassa representació, són molts els espantalls qu'una critica independenta hà de destruir. Les frases vuides de «interessos morals i materials», «l'ordre social», venen sovint a la boca dels qu'oposen llur resistencia a una critica sana i robusta qu'ho investigui tot. L'estat caotic actual ens obliga a fer una analisis desinteressada de totes les abstraccions qu'en forma de conceptes erronis se sostinguin en la societat. Els conceptes de l'Art, de Déu, de la Moral, del Dever, del Dret, de l'Onor, de la Patria, de la Societat, tots han evolucionat, i és totalment distint el modo com els entenen un redactor del *Brusi*, per exemple, i un jove radical modernista. Per

això no pod aver-hi cap solidaritat ni afinitat d'idees entre els qu'estan satisfets de lo present, els que no desitjen res millor, i aquells que, com nosaltros, volen un estat superior a l'actual, tenen una gran fè en l'avenir i senten en llur for intern l'avís misteriós i inefable de qu'una societat nova hà de venir a substituir forçosament a la qu'estem contemplant. I ens afirmem més en l'anterior consideració quand veiem el poc estimul qu'hi hà aquí a pensar, junt am l'orror a tota idea nova, i la barrera insuperable qu'els Sanxo Panza de l'art, de la literatura i de la politica oposen an el jovent qu'es veu consumit per una insaciable set d'ideals nous.

Els que tot just venim are a la vida intellectual literaria (en la qu'en altros països seriam umils soldats rasos, però qu'en aquêt hem de rebelar-nos contre autoritats consagrades, el culte de les quals portaria l'asfixia moral a l'intelligencia dels joves) busquem directors, guies del jovent, qu'ensenyin a fugir del tradicionalisme i la rutina, i am prou feines en trobem cap en tot Catalunya. En la nostra nacionalitat dingú s'ha vist am prou forces per a aspirar a l'egemonia fonda qu'en les nacions grands exerceixen talents de la mida d'en Zola, Tolstoi, Ibsen, Taine, Renan. Més qu'a l'exercici del poder politic, l'ideal dels grands omes, en el present sigle, s'ha encaminat a tenir la direcció espiritual d'un nombre determinat de llurs contemporanis, modelar llur intelligencia i rompre les fronteres naturals, geografiques, i les artificioses dels Estats moderns, creant la més bella i grandiosa de les patries: la patria del pensament. La força de la patria intellectual fa afluixar els lligams de la patria objectiva: així és que, fatalment, un jove català que llegeixi an en Zola, an en Tolstoi, an en Schopenhauer, a l'Ibsen, an en Guyau, i qu'accepti teories d'en Mill i de l'Spencer o d'en Proudhon i Karl Marx, té més afinitat intima amb un ungar, un polac o un norueg entusiasta partidari de qualsevol de dits autors, que no pas am compatriotes nostros com un Roca i Roca, un Mañé i Flaquer, un Maragall o un Sardà.

El patriotisme, el segon punt qu'hem indicat, es presenta sota diverses faces, essent-ne una de les principals l'amor que molts tenen per l'art i la literatura indigenes. En totes les evolucions literaries, la joventut d'una epoca aquilata l'importancia de l'obra creada per la generació antecessora; però, pels qu'aquí s'ocupen d'aquêts assumptos, practicar aquella analisis és una cosa antipatriotica. La contestació més logica qu'es pod fer és la següent: quand una joventut aprova o sanciona tot quant ha fet i tret la generació anterior, porta en ella meteixa el llevat d'una generació morta.

La sincera imparcialitat am que L'Avenç diu el seu parer sobre el moviment literari de Catalunya és qualificada de nihilista.

Segons els *aymadors* de la nostra terra, és una conducta antipatriotica, destructora, la d'alguns joves catalans plens de radicalisme que demanen una metrica superior a l'usada fins are pels nostros poetes; una prosa rica, correcta i elegant propria del temps present; una novela inspirada en la contemplació directa de la realitat; una dramaturgia que siga un fidel i artistic mirall de l'enorme bullidor d'idees revolucionaries qu'absorbeixen a la societat contemporania; i una politica nacionalista, autonomista, basada sobre el dret federatiu.

Com qu'aquells *patrioteros* creuen qu'el nostro judici pessimista és conseqüencia de l'exotisme, d'aquí ve el proteccionisme barbre contre tota importació intellectual. Aquells *chauvinistes* obliden que les obres literaries promouen entre elles la meteixa lluita qu'els organismes naturals, que mantenen una forta concurrencia, i que sols s'en dedueix la llur veritable força quand s'han posat en contacte amb els exemplars més potents coneguts a l'ora. Això no és proclamar el metode comparatiu en el judici de l'obra literaria, sinó qu'am l'universalisació del gust estetic i el cosmopolitisme de l'educació, les produccions resten més vitals i duraderes en quant poden suggestionar a més nombre de civilisats. I a fe que l'exit, moltes voltes, ha sigut estrany a l'importancia que politica i socialment agi tingut la nació ont s'ha produit l'obra d'art. Induptablement aquí a Espanya hi hà alguns critics aprofitables, però cap no ha arribat a l'exit europeu conseguit per en Brandes, critic de Danemarca, nació del meteix nombre d'abitants que Catalunya. Després de la lluita i competencies que donen força a les produccions literaries, ve l'importancia que per nosaltros tindria l'assimilació de l'esperit de les literatures vigoroses com la francesa, l'escan-

dinava i la russa, deixant apart que, tot donant an aquell esperit foraster un segell essencialment greco-llatí, el geni català hi imprimís el seu caracter peculiar.

Una evolució tant fonda en la literatura catalana, ja que no la volen fer els autors, deuen operar-la els qu'a la critica es dediquin.

La susceptibilitat dels escriptors, la llur superbia olimpica, el viciament qu'a llurs intelligencies ha portat l'elogi adulador d'alguns critics qu'han fet servir la critica d'escambell per pujar a llogs vanidosos i de representació efimera (quand no per doblegar-se a exigencies del diner), junten una pila de causes qu'han determinat el qu'els actuals autors estiguin auto-suggestionats pel culte admirador i iperbolic de llurs obres immensurables, i que, bo i odiant-se reciprocament, tinguin cada hu la ferma convicció de que, fòra de la seva obra, tot lo demés és fullaraca. Nosaltros no creiem en el llur entusiasme per l'art: el veiem ple de prejudicis i rancietats, observem la realitat qu'els ha servit de model, i veiem llurs obres estrafetes. Quand tornem de glosar les obres dels nostros autors favorits, trobem una grand vuidedat en les dels autors qu'aquí presideixen a tota una constelació d'adulacions fingides i jesuitiques. Els altars qu'una altra generació ha erigit, ja no atrauen la nostra devoció. Volem continuar anant al temple, però com tal que s'hi cambiin les imatges; i si per cas és necessari de posar-hi noves ares, n'hi posarem unes que de segur ens parlaran més al cor que les actuals. An els mestres que continuen cultivant un art arcaic, i an els aprenents que segueixen les petjades dels mestres, quand desprecien al critic tirant-li en cara qu'és l'unic que no produeix i tatxant-lo d'eunuc del temple de l'art, s'els deu respondre que precisament en aquêt sigle tots els més grands productors han agut de fer critica, ja en el sentit expressat d'aquilatar el merit de l'evolució anterior, ja en el d'analisar les obres de llurs coetanis. Però com aquí tot-om amaga el propri pensament, els escriptors s'estimen més esquarterar-se *sotto voce* els uns als altros, que fer amb elevació i noblesa i desinterès l'estudi de les obres de llurs emuls i amigs. En la literatura catalana hi hà moltes fames usurpades, i sols una critica racional i desapassionada pod posar les coses, els merits, reputacions i obres, en el degut llog.

Vist el menyspreu qu'en la plutocratica societat catalana hi hà envers les obres dels autors més notables, els afavorits per l'atenció de la critica aurien d'estar satisfets d'aver atret l'investigació dels sincers aficionats a les lletres, majorment si aquêts van moguts per una set de trobar bellesa, siga allà ont siga, fent-la remarcar an els més refractaris i indiferents. Además, els temps són sobradament *dificils* perquè l'atenció de la joventut estudicsa i cercadora d'una orientació fixa i definitiva pugui distreure's en fer arabescos i filigranes per anar a buscar una bellesa i una veritat del tot problematiques.

Además, està més capacitat per fer obra artistica sencera, sense adulacions an el gust groller del vulgo, aquell que no té cap reparo en senyalar els defectes a llurs contemporanis, que no pas el que, retent vassallatge al jesuitisme imperant, fa una obra que ni es pod mirar com «expressió de la societat» ni com a exteriorisació de l'esperit d'un ome que sent, pensa i vol prescindint dels sentiments, ideals i desitjos de la multitud. I si aquell qu'es veu am cor de fer obra nova subtilisa i garbella les influencies que li imposa el medi intellectual creat pels qu'agin produit anteriorment an ell, pod ben bé creure's que, aprés la selecció efectuada en el seu *Jo*, la seva personalitat literaria o artistica estarà alleugerida de molts defectes d'erencia o d'atavisme. Això fa qu'el major ideal qu'actualment poden tenir el poeta, el novelista i el dramaturg és que, a l'ora que deixen fecundar llur imaginació per l'espectacle de la vida, a l'estampar en la llur obra el timbre individual s'hi vegi la vaga i febrosenca frisança d'una vida nova, com a conseqüencia logica i immediata d'aver tingut una compendiosa i fonda consciencia de la realitat. En totes les nacions, els millors productors es recluten entre els vertaders negativistes, aduc nihilistes, i és qu'en llur conciencia, tot destruint, porten la larva d'un art nou i revifador. Aquêt lema, qu'és la quinta-essencia del nostro programa, ens encoratja a anar dret camí a la vera terra de promissió de l'art català, endevant sempre, fent que mai una malehida tentació ens faci esser altra muller de Lot: no tombarem el cap enderrera per veure l'incendi de Sodoma, per tal que no restem petrificats com la dòna de la biblica llegenda.

El passat sols té que servir-nos d'ensenyança

per guarir els nostros defectes; i, malgrat la pluja d'anatemes que puguen caure sobre la nostra justa imparcialitat, nosaltros continuarem fent d'angels exterminadors, deplorant, de passada, que l'obsessió de l'amor propri arrebati la serenitat de judici an els omes qu'han rebut de la Naturalesa una miqueta d'intelligencia i que tant malament l'empleien.

JAUME BROSSA ROGER

EL LLIURE AGRUPAMENT DELS POBLES *

ELS diferents Estats que s'han fundat sobre la terra, han lluitat els uns contre els altros. Els millor organisats s'han engrandit: els menos ben organisats han vingut a menos, o aduc han mort de tot en tot. Així, Roma, en el món antig, ha prevalgut sobre totes les altres empreses politiques establertes sobre les vores del Mediterrani. Quand l'imperi romà es va dislocar, altres noves empreses es varen produir per tot arreu, i es varen formar nous agrupaments. L'empresa romana avia estat fundada per un grupo de families. Per xò, desde el seu origin, el poder, a Roma, fou una magistratura. Les conquestes i els beneficis de la guerra van esser patrimoni del grupo enter. Les empreses qu'es varen formar sobre les runes de l'imperi romà ja van portar més marcat el segell individual. Varen esser particulars els qu'en van pendre l'iniciativa agrupant entorn d'ells companys de la llur elecció.

Llavores va apareixe una concepció del poder suprem tota diferent de la dels romans. An el sigle V la reialtat no era ja considerada com una magistratura, ans com una proprietat. Això fa qu'ella es trasmeti com qualsevol proprietat privada. De primer es converteix en ereditaria (lo qu'ella no ha sigut mai, de dret, ni a Roma ni a Bisanci). No solament els fills ereden, ans encare es reparteixen els territoris posseits dels llurs pares. Així, ja els fills de Clovis van tenir cadescú una part de la Galia. Les successions d'una part, l'independencia adquirida de l'altra per les autoritats locals, les ciutats i els municipis, i mil altres causes qu'és inutil d'enumerar aquí, van produir, a l'Edat Mitjana i en els temps moderns, una grand trituració politica. En 1779, l'Europa era composta de 373 Estats independents.

Nous centres d'atracció es varen formar dins d'aquesta esmicolada politica. Els Estats millor governats varen prevaldre sobre els llurs veïns menos ben governats; les monarquies modernes van començar a formar-se. Per tot arreu ont una dinastia donava, per un feliç atzar, una serie de sobirans capaços, resultava una immensa superioritat sobre les empreses politiques rivals ont aquest atzar feliç no tenia llog. Els sobirans capaços organisaven un bon exercit, omplien el llur tresor, administraven els llurs sotmesos d'una manera més o menos equitativa: això feia creixe la riquesa del poble, i, de rebot, el poder del sobirà. Això és: quand el govern omplia les seves funcions d'una manera més o menos acertada, la prosperitat de l'Estat augmentava.

Els sobirans capaços deixaven tradicions i un personal, que s'imposaven de vegades an els llurs descendents menos ben dotats. L'embranzida un cop donada, no es deturava més, i la puixança de l'Estat anava sempre creixent.

Els Estats millor organisats devenien centres d'agrupament per a regions enteres. Tal ha sigut el ducat de França a Galia; l'electorat de Brandeburg, i més tard el reialme de Prussia, a Alemania; la Savoia i el Piemont a Italia; el grand-ducat de Moscou a Russia, etc.

La concurrencia entre les diferents empreses politiques de l'Etat Mitjana i dels temps moderns va esser molt viva. Ella va dur un perfeccionament molt considerable de l'aparell governamental; ella va produir l'organisació militar i administrativa que tenim encare

* La trascendencia que per al nacionalisme català tenen les doctrines exposades en aquest article ens mou a traduir-lo de la *Nouvelle Revue* del 1 Febrér ultim, ont ha sigut publicat, com extret del llibre de M. Novicow *Les luttes entre societés humaines et leurs phases successives*.—(N. de la R.)

sota els ulls. Els sobirans van compendre, a la llarga, tots els avantatges personals que podien treure d'una bona administració. Van continuar considerant els pobles com la proprietat llur, més van veure també que tenien nombroses obligacions envers ells. Frederic II, de Prussia, ho diu am totes les lletres: «El primer dever del sobirà és d'assegurar la felicitat dels seus pobles». Ell creia aduc necessari de guanyar el cor dels seus subdits.

La concurrencia politica ha tingut també resultats molt beneficiosos pels governats, perquè la concurrencia és el nirvi motor de tots els progressos de l'umanitat.

L'interès de cada individu és de donar la menor suma de treball per la més grand suma de satisfaccions, lo que té que veure am la llei fisiologica universal que tot esse vivent fuig del dolor i cerca el plaer. I com que cada ome desitja la meteixa cosa, s'estableix entre tots els productors un antagonisme perpetual. Aquest antagonisme és la concurrencia. Ella empeny a cada individu, si aquêt vol obtenir una més grand suma de plaer amb una més petita suma de treball, a inventar procediments qu'economisen l'esforç. D'aquí ve el progrés. Tal és la llei natural. Per xò, tant bon punt no hi hà concurrencia, l'estagnació es produeix, és a dir, una disminució de vida, un retorn dret al món inorganic.

Un govern és compost d'omens: obeeix, doncs, a les lleis fisiologiques. Veiem, en efecte, qu'els governants procuren obtenir la més grand suma de satisfaccions (els més grands impostos) tot donant la menor suma possible de treball, és a dir, tornant an els pobles lo menos possible de serveis (1). Per consegüent, hi hà un antagonisme natural entre els governants i els governats. Què poden fer els pobles per a sostreure's a l'explotació dels llurs administradors? Una sola cosa: suprimir el monopoli del govern, provocar la concurrencia, és a dir, posar a cada instant les persones qu'administren malament en perill de perdre els llurs carregs. En teoria, en els governs absoluts, aquêt dever incumbeix an el sobirà. An ell és ane qui pertoca donar comiat an els ministres o an els funcionaris qu'abusen de les llurs prerrogatives en un interès personal. La por obliga an aquêts omens a governar d'una manera més correcta, perquè la concurrencia entre la gent collocada i els que desitjen ocupar els llurs carregs és molt forta, aduc en les monarquies més despotiques. D'aquí les mil intrigues de cort, ont els dignataris i els funcionaris miren sempre de tirar-se a terra els uns als altros.

En els Estats constitucionals, la concurrencia entre els governants devé la base meteixa del regim parlamentari. Aquêt no pod funcionar d'una manera perfecta si no existeixen dos partits qu'es facin una guerra sens treva i sens pietat, i qu'estiguin sempre aparellats a enderrocar-se mutualment. A Inglaterra l'oposició és un engranatge indispensable de la maquina governamental. El govern inglès no podria pas funcionar avui die si no hi agués oposició, perquè tot ministeri deu donar la seva dimissió si es troba en minoria: la majoria que l'ha enderrocat deu reemplaçar-lo an el poder.

Un poble troba més garanties dins del regim constitucional que dins del regim monarquic absolut. No obstant, aduc el regim constitucional no ofereix totes les garanties desitjables, pusque sotmet les minories an el jou de les majories: la garantia suprema fóra el dret de separació, el dret de retirar-se del grupo politic no oferint els avantatges qu'un om té dret de demanar a un govern.

Si aquêt dret de separació era reconegut, el regim de la força se n'auria anat: el principi del dret diví auria sigut substituit pel de les nacionalitats. Despotisme i conquesta violentes són dos termens sinonims. El despotisme refusa an els ciutadans tota fiscalisació dels actes del govern a l'interior; la conquesta refusa el dret d'associar-se politicament ambe qui millor els sembla. A mesura qu'el regim despotic perdrà terrèn entre els pobles civilisats (i veiem qu'aquesta és una tendencia general), l'esperit de conquesta s'afeblirà també per la força de les coses.

Dugues raons principals han fet considerar fins an el nostros dies, tota tentativa de dismi-

(1) En els nostros dies veiem, al contrari, que l'Estat invadeix cada die més i més una massa de funcions qu'aurien sigut regides millor pels particulars. Sembla qu'això estigui en contradicció am lo que diem en el text. No obstant, farem remarcar qu'aquêts serveis són lluny d'esser gratuits. Els funcionaris tenen tendencia a immiscuir-se en un nombre de tasques cada die més considerable. Però s'ho fan pagar, i aduc molt car. No veiem mai en ells la tendencia a treballar dèu ores diaries en compte de cinc, per exemple, per a retre més serveis al país.

nuir l'extensió de l'Estat, com un crim d'alta traició, generalment punit de mort. De primer, com que l'Estat era *proprietat* d'una dinastia regnant, pendre una provincia a una dinastia era cometre una violació del seu dret. Dingú no consent d'abandonar de grat, sense compensació, una part del seu patrimoni a un veí. Doncs, si els abitants d'una provincia deixen la subjugació d'un princep, disminueixen lo qu'ell considera com cosa propria. Aquest ordre d'idees s'esborrarà cada die més i més entre les nacions civilisades, perquè aquestes es tindran cada die menos com la proprietat del llur govern.

Els guanys del govern dependeixen molt sovint de l'importancia de l'associació politica. Per rics que siguin els belgues, no poden pas pagar una llista civil tant considerable com els inglesos, perquè els primers són 6 milions i els segons 38. Per xò la tendencia qu'empenyan els caps de les empreses politiques a augmentar l'extensió dels llurs territoris és sovint molt natural i molt logica. Però l'interès dels pobles és molt lluny d'esser identic, en aquêt cas, an el dels governants. Al contrari, aquêts dos interessos són devegades diametralment oposats, puix les més vastes dominacions són lluny d'assegurar el maximum de felicitat i de prosperitat an els ciutadans.

La segona causa qu'agi pugut fer considerar tota tentativa de disminuir l'extensió de l'Estat com un crim dels més avorribles, és l'inseguritat internacional. Cada societat pod esser atacada en qualsevol moment per les seves veïnes, i no pod comptar més que sobre les seves propries forces per a defendre's. Are, doncs, com *en igualtat* de circumstancies la societat més nombrosa és la més poderosa (1), els pobles han considerat la grandor de l'associació com el bé suprem en la terra, pusque la seguritat és en raó directa d'aquesta grandor. Tota tentativa de separació avia d'esser, doncs, punida de la manera més severa.

Hi ha agut, sens dupte, un periode de l'istoria en que la puixança podia identificar-se, dins d'una mesura bastant forta, am l'extensió del territori. Aquêt periode ha passat ja per sempre més en els països civilisats. L'Inglaterra seria avui en die molt més poderosa sense l'Irlanda (1), l'Alemania sense l'Alsacia-Lorena i el Posen, la Russia sense la Polonia, l'Unió Americana sense els antigs Estats confederats. El progrés ha creat circumstancies noves, però en politica els vells prejudicis, les rutines i les supervivencies han quedat. Continua identificant-se la puixança am l'extensió, i no més qu'am l'extensió. Es creu que tota separació damnifica an els interessos del grupo sencer, i es combat aquella en virtut d'aquêts interessos. Els governs fan escapçar o fusellar an els individus que prenen l'iniciativa de les separacions. Si hi hà provincies refractaries que consegueixin organisar-se en potencies beligerants, se les fa tornar a entrar per força en el giró de l'Estat.

És un error de creure que la puixança sigui unicament en raó directa del nombre; és un error de creure encare que la sola manera de defendre's contre un enemig exterior sigui resistir-li per la força de les armes. Els fets donen el desmentiment més violent an aquesta ultima opinió. Veiem subsistir a Europa uns Estats minusculs com are la republica d'Andorra, la de Sant-Marí i el principat de Monac. De la Danemarca, de la Suecia, de la Rumania, de la Bulgaria, del Montenegro, de la Grecia, de la Belgica, de l'Olanda, de la Suiça, no en tindrien per a una queixalada colossos com la França, l'Alemania i la Russia. No obstant i això, aquêts colossos no han pas devorat aquelles mosques. Perquè no és sols en la puixança de l'armament qu'es basa la possibilitat de preservar la propria independencia: ella es basa també, i sobretot, en el conjunt de les circumstancies istoriques. Les relacions entre Estats i llurs rivalitats creen, per la força meteixa de les coses, un cert dret public, molt grosser, sens dupte, però, no obstant, prou eficaç, ja qu'és ell *sol* el qui ha assegurat fins al present l'existencia de setze petits Estats, a Europa, que per les llurs forces estan fòra de proporció am les de les grands potencies. Quand la gent s'agin convençut, d'una part, qu'el nombre sol no fa la puixança, i, de l'altra, que la seguritat pod esser garantida unicament pel dret public internacional, la sepa-

(1) Així, la Russia, en cas de guerra, pod posar sobre les armes prop de 5 milions de soldats, més gent qu'abitants té la Romania. És clar qu'en cas d'ostilitats entre aquexos dos països, el més petit fòra batut.

(1) Qu'aquella nació ha acabat per compendre-ho així, n'és prova eloqüent el projecte d'autonomia per a Irlanda presentat derrerament pel grand Gladstone an el Parlament inglès.—(Nota del traductor.)

ració no serà ja més considerada com un crim. Allavors el principi de la lliure aglomeració politica (és a dir, el de les nacionalitats) triomfarà.

També cal atraure l'atenció del lector sobre aquêt fet molt important: que les separacions politiques s'operen de dugues maneres: l'una, brusca, que nomenem *revolució* (1); l'altra, lenta, que nomenem *descentralisació*. El segon procediment ha atret menos l'atenció dels istoriadors, perquè és insensible i legal. No produeix aquells grands cops d'efecte teatrals que somouen les imaginacions; però, meteix que les revolucions violentes, té per resultat la formació de nous agrupaments politics. En efecte, la descentralisació portada an els seus derrers limits és l'independencia.

Are, doncs, entre la centralisació més extrema, qu'és devegades el més feixug dels despotismes, i la descentralisació més completa, es passa per graus intermitjos tant nombrosos i tant insensibles, qu'escapen devegades a l'atenció de l'istoria. És un error de creure qu'els ciutadans sols empenyen cap a la descentralisació. S'han vist governs que, per la comprensió dels veritables interessos socials, l'han establerta ells meteixos en les llurs possessions. Serà un eternal onor per l'Inglaterra l'aver inaugurat la primera aquesta politica racional. Els inglesos, illustrats per l'experiencia de 1774, no estan cegats per les llurs faltes (com tantes altres nacions!). L'insurrecció de les colonies americanes els ha fet compendre dugues coses: primerament que, si aguessin respectat les voluntats dels colons, els Estats-Units encare formarien part de l'imperi britanic (lo que, segons nosaltros, auria estat un grandissim avantatge per als Estats-Units), i, després, que les fronteres politiques són d'una importancia extremadament mediocre. Els Estats-Units tenen avui die 63 milions d'abitants, que parlen o parlaran tots aviat l'inglès. Això fa, doncs, un acreixement gegantí de la nacionalitat inglesa. Aquêts 63 milions d'omens produeixen una immensa quantitat de riqueses que cambien amb els inglesos. (A la vora de la cinquena part del comerç de l'Inglaterra es fa amb els Estats-Units.) El sol de la Grand-Bretanya no pod fornir en productes agricols més que la meitat, si fa no fa, de lo qu'és necessari a l'alimentació d'aquell país (1). Si els inglesos, doncs, no podien treure d'afòra llurs subsistencies, i si no podien vendre una massa de productes suficients per a pagar aquestes subsistencies, no podrien esser gaire més de 19 milions d'omens en llog de 38. Si aquêt resultat s'ateny és, en part, gracies an els Estats-Units. I, doncs, què n'hàn de fer els inglesos qu'els Estats-Units siguin una dependencia de la corona d'Inglaterra o bé una republica autonoma? La finalitat de cada individu en aquêt món no és pas la dominació politica, sinó el benestar. I això és lo qu'els inglesos han comprès primer que tots els altros pobles del continent. Per tal, lluny d'imposar la centralisació a les llurs colonies actuals, és al contrari el govern de la metropoli el qu'empeny cap a la descentralisació. Tant bon punt ho creu possible, organisa el regim constitucional en les colonies: posa en mans dels abitants la lliure gestió dels llurs afers. Els inglesos van encare més lluny: empenyen les llurs colonies a ajustar-se en federacions. Això és lo qu'han fet an el Canadà, i això procuren fer a l'Australia. Aquells països fruèixen actualment de l'independencia gaire bé completa. El sol lligam que les ajunta a l'Inglaterra és qu'el president d'aquelles republiques és nominat per la reina britanica, amb el titul de governador. Si el Canadà o l'Australia desitjaven suprimir aquêt derrer lligam i proclamar la llur independencia, és clar que l'Inglaterra no empendria una guerra costosa i sagnant per conservar un dret quasi purament nominal. L'avantatge de donar un governador an aquells països no val pas certament el sacrifici d'un sol *horse guard*. N'hi aurà que diran qu'els inglesos concedeixen tots els drets an els colons perquè són els compatriotes llurs. I això no és precisament exacte, perquè no totes les possessions britaniques són poblades per inglesos. Hi hà olandesos al Cap, francesos al Canadà, i, no obstant, no es restringeix la llur autonomia. Encare hi hà millor qu'això. En 1862 l'Inglaterra va cedir les isles Joniques a la Grecia. Per aquí va esser ella la primera

(1) El Portugal s'ha deseixit de l'Espanya en 1640; les colonies de l'America del Nord, de l'Inglaterra, en 1774, etc. També per aquêt medi els Estats confederats han vulgut sortir de l'Unió en 1861.

(1) En les anyades bones l'agricultura dóna blad per a sis mesos; en les dolentes, per a quatre. De carn n'hi hà prou solament per a sis mesos.

que va inaugurar un període nou, trencant completament amb les rutines del passat. Aquell dia, que serà senyalat en els anals de l'humanitat, els inglesos van enderrocar l'ídol nefast de la *grandor* de l'Estat. Sabien qu'els abitants de les illes Joniques desitjaven annexar-se a la llur veritable patria, i ells hi van consentir: ells van realisar els desitjos d'aquella població. Are veiam qui podrà afirmar qu'els ciutadans inglesos són menos feliços i menos rics en 1892 perquè les illes Joniques han sigut cedides a la Grecia trenta anys enrera.

És vist, doncs, qu'el sistema del lliure agrupament és lluny d'esser una utopia, pusqu'una gran nació europea l'ha practicat en gran escala sota el nom de descentralisació (1).

El dia qu'el dret de separació, o, si es vol, el principi de les nacionalitats, formarà la base del dret public, dos resultats d'una importancia capital per a la prosperitat de les societats umanes seran realisats en la terra. De primer els agrupaments politics es faran conformement an els interessos de les poblacions. Arribaran, doncs, amb una rapidesa infinidament més grand qu'avui dia a adaptar-se a les circumstancies istoriques, topografiques i altres. L'immens malgastament de forces vives que produeix avui dia la centralisació estreta i obstructora dels nostros governs, cessarà. L'augment de la riquesa i del ben-estar en resultaran grandment accelerats. El maximum de coesió serà obtingut el dia qu'els omens *voldran* formar part d'un grupo politic i podran despendre-s'en tant bon punt cessin de tenir aquella *voluntat*. Allavors, com que les societats s'agruparan segons les llurs afinitats naturals, les despeses necessaries per a mantenir l'unitat de l'Estat seran reduides al minimum. Les tropes innombrables que cal sostenir avui dia per a oprimir les poblacions, podran lliurar-se a tasques productives i acreixe així el capital social.

Però el segon resultat del dret de separació serà encare més important. El dia en que sigui admès, la lluita politica cambiarà de forma, prenent una intensitat que nosaltros podem dificilment representar-nos. En els nostros dies, per a triomfar en la lluita politica, cal tenir l'exercit més poderós i més ben organisat. Però el dia que la lluita politica es farà de cop i volta, sense passar per l'intermediació dels carnatges, devindrà infinidament més viva, perquè serà directa.

Allavors, per augmentar el territori de l'Estat, *caldrà governar bé*. Com qu'els caps de les empreses tenen interès a augmentar la superficie sobre la qual s'estén el llur camp d'acció, el dia que les poblacions seran lliures de retirar-se de l'Estat qu'administra malament, la concurrencia entre els caps serà infinidament

(1) És dificil de considerar la descentralisació com un mal, siguen les qu'es vulguen, d'altra part, les doctrines politiques qu'es professin. Ella té per objecte de donar una organisació millor a l'Estat. Hi ha països ont la descentralisació ha arribat a esser una veritable passió popular durant certs periodes. En aquêt moment, a França, la descentralisació és considerada com molt desitjable. Si, en compte de 87 departaments, la França era dividida en 25 o 20 provincies, tenint cada una de 18 a 20,000 kilometres quadrats, i fruint d'una ampla autonomia, la prosperitat d'aquêt país seria probablement molt superior. Lo meteix passa amb Italia. L'istoria, la topografia, l'etnografia meteixa, han creat en aqueix país divisions naturals (Piemont, Liguria, Lombardia, Veneto, Marques, Toscana, Umbria, Lacium, Abruzzi, Campania, Puglia, Basilicata, Calabria, Sicilia i Sardenya) qu'auria calgut deixar subsistir aprés la formació de l'unitat, en llog de crear, a imitació de la França, 69 provincies completament artificials. L'Alemania ha tingut la sort de conservar més autonomia regional. Sens dupte, els petits Estats feudals que subsisteixen encare en aquell país, el Mecklemburg, el Reuss-Greiz, el Brunswick, la Saxe-Meiningen, els Anhalt, etc., són vertaderes anomalies istoriques. Però si l'Alemania era dividida en vuit grands Estats (Westfalia, Prussia, Hesse, Turingia, Saxonia, Suabia, Baviera i Austria), aquell país es gaudiria d'una organisació més conforme a les veritables tendencies de les poblacions i infinidament superior a la qu'ella té avui dia.

Aduc conservant l'Alemania dinasties sobiranes regint els vuit grands Estats qu'acabem d'enumerar, fruiria tant meteix d'un avantatge que molts altros països estarien en el cas d'envejar-li. Compareu are com are la vitalitat d'una *Residenz-Statd* com Munic, Stuttgart o Dresde, am la somnolencia tranquila de Lió, de Ruan o de Tours. No pretenem de cap manera qu'els Estats secundaris aurien degut afeblir la puixança del poder central. Al contrari, aurien degut deixar-li totes les atribucions racionals i no regatejar-li els recursos necessaris per a cumplir els seus devers. Encare més: pensem que la descentralisació més ampla no auria empatxat la formació d'aquêts immensos centres de població com Londres, París, Berlín i Viena. Més, tot afavorint la producció intellectual i l'esplendor tant necessaris de les grands capitals, auria calgut emplear tots els medis per a conservar també an els centres provincials la més grand suma possible de vitalitat. És ben bé gracies a la descentralisació qu'els americans han pugut realisar progressos tant extraordinaris. Governats com les colonies espanyoles, els Estats-Units s'aurien quedat en l'estagnació més completa.

més forta qu'avui die. En els nostros temps, si una provincia vol separar-se, s'hi envien soldats, es mata o fa desapareixe un cert nombre de ciutadans i es pod governar tant malament després de desfeta la rebellió (sovint més malament encare, com això s'és vist en els Estats-Units aprés 1865) com se governava abans. Are, què vol dir governar bé? És prestar a la societat els serveis que li són necessaris amb el mínimum de *despeses*. Esperonats per la concurrencia sense treva ni pietat qu'assegurarà el dret de separació, els caps de les empreses politiques estaran obligats a inventar, cada die més, els procediments de govern més economics. Gracies a l'ignorancia dels pobles, posseeixen are aquells un monopoli del qual abusen, com tots els monopolisadors. Per xò la dilapidació de les finances publiques ateny en els nostros dies proporcions fabuloses. S'ha calculat lo qu'el preu del govern importava a la França *per ora*. Sota Napoleon I eren 115,000 francs; sota Lluis XVIII, 119,000; sota Lluis-Felip, 150,000; sota Napoleon III, 249,000; en 1878, 485,000; i en 1882, 463,000. Es comprèn que les despeses aguessin augmentat aprés la guerra de 1870; però l'acreixement de 1878 a 1882 no està gens justificat. En els Estats-Units la dilapidació és encare més espantosa.

Compareu are l'acció d'un industrial a la d'un govern. El primer pensa nit i die en disminuir les seves despeses: s'enginya de totes les maneres possibles per donar el millor producte pel preu més baix. Els governs, al contrari, no fan sinó impulsar la dilapidació. Per què aquesta diferencia? Vol dir això que, per una gracia especial, tots els industrials són més intelligents qu'els funcionaris. De cap manera. És que l'industrial està esperonat per l'agulló de la concurrencia, mentres qu'els governs no el senten mica. El dret de separació serà precisament aquest agulló per a ells. Per por de veure disminuir l'extensió de la llur jurisdicció, estaran obligats, com els industrials, de millorar els llurs procediments administratius.

Però n'hi aurà que diran: «Quand les poblacions seran lliures de disposar dels llurs destins, les fronteres politiques seran d'una instabilitat perpetual». I bé, i què? Baldament cambiessin tots els anys, quin mal fóra? Les fronteres són fetes per als omens i no pas els omens per a les fronteres. D'altra part, aquêt perill (si n'és ún) és ben bé quimeric. Sens dupte que, avui per demà que la llibertat d'associació fos proclamada, alguns Estats actuals es dislocarien molt probablement (l'Austria, l'Ungria i la Turquia, per exemple), les fronteres d'alguns altros es modificarien bona cosa, nous Estats veurien la llum. Però, després d'un periode de reconstrucció general, les fronteres no variarien pas més depressa, pel lliure consentiment de les poblacions, que no varien avui die sota el regim de la força. Qu'el lector es prengui la pena de recorre un atles istoric, i veurà que no es passen vint anys sense que les fronteres dels Estats no siguin cambiades en alguna banda. Els grands interessos economics i intellectuals mantindran sempre una coesió suficient entre les societats umanes. Una provincia qu'agi format part d'un grupo sigles i sigles, no s'en deseixirà sense una forta i dolorosa sotragada. L'Alsacia-Lorena, tant fidel a la França, després de vintidós anys de separació ho demostra de sobres. Intenteu trencar are com are l'unitat de la Suiça, ont hi hà, no obstant, tres nacionalitats diferentes, de les quals l'una (l'italiana) no fa gaire encare era opresa d'una manera extremament dura. Es pod afirmar, molt al contrari, que sota el regim de la lliure associació la coesió nacional seria més forta qu'avui die: primerament perquè la concurrencia, produint un govern millor, els pobles, més ben administrats, tindran una menor tendencia a cambiar de grupo; després, perquè l'associació, essent produida per la voluntat dels ciutadans, serà conforme als llurs vots. Avui die hi hà Estats formats a despit de la geografia i de tot senderi. La llibertat els destruirà sens pietat, i els Estats que subsistiran sota el regim de l'associació no coercitiva tindran una vitalitat i una coesió infinidament més considerable qu'els nostros Estats fundats per la força.

NOVICOW

ALBADA

Envers llevant, derrera les montanyes,
a poc a poc es va aclarint el cel;
prenen forma les ombres més estranyes
i apaga els seus fulgors l'ultim estel.

Verdejen els sembrats de mica en mica,
la claror de la lluna es va esblaimant,
i entre els arbres la boira s'embolica
costa amunt els seus vels arrossegant.

Refilen els aucells en la verneda
esmortuint el fressejar del riu,
i el ventijol, baixant de la pineda,
sadoll de flaires, va a gronxâ el llur niu.

El cant dels galls desvetlla a la masia,
responen els mastins a la senyal,
i la campana a tot arreu envia
el toc primer de missa matinal.

Tot va reviscolant, tot se desperta;
el sol dalt del serrat ja llu esplendent;
pels camins de la vall, fa poc deserta,
dret a la feina va fent cap la gent.

Comença el die, la poncella es bada,
el cor a l'esperança es torna a obrî.....
Quand serà que veurem lluir l'albada
del nostro dematí?

E. GUANYABENS

L'ENSENYANÇA DE LA LLENGUA FRANCESA
A L'INSTITUT DE BARCELONA *

V

BOSQUE

LA gramatica del Sr. Bosque l'hî tinguda per primer cop a les mans deu fer prop de dos anys, a casa d'un amig que té un noi en camí de ser batxiller. Aviat deurà ser-ho, i el pare n'estarà ben cofoi; però per aquells dies, quand el Bosque va venir soptadament a substituir an el Miracle, el pobre amig meu estava ben disgustat. Ell ja sabia que les obres de text solien ser cares i dolentes, i prou veia de temps qu'els llibres del noi grand no servien per al petit; però mai auria pugut somiar que li sortissin amb una nova gramatica a ultims de curs, quand el noi ja se n'avia après una altra, comprometent aixís la qualificació del seu fill. Va vulguer que jo vegés la gramatica feta comprar tant a desora; i mentres el bon pare s'exclamava pensant en el *sobresaliente* que pod-ser deixaria de tenir el seu noi permor d'un cambi d'obra tant inesperat, jo examinava el llibre, un llibrot antipatic, mal imprès, mal relligat, tirat en un paper de lo més ordinari, i car, am tot això; i tot fullejant-lo anava descobrint-hi coses delicioses, qu'em convencien qu'es tractava de tot un llibre de catedratic.

Aquell llibre és el qu'are ens toca fullejar. Sempre més me n'avia recordat i en tenia un bon record; però are, que l'hî examinat més

* Vegi's els numeros 1, 2 i 3.

detingudament, me n'hî acabat de fer ben bé carreg. És excellent: guanya an el Chartrou i an el Miracle... i sembla impossible: aparegut desinvoltament a ultims de curs, are farà dos anys, encare avui die segueix donant-se en mitj de la grand indiferencia de tot-hom. Més o menos disfreçat, per por d'anar a l'encant, continua sent l'obra de text de l'assignatura de francès primer, i continuarà sent-ho, per desgracia dels pobres estudiants i vergonya dels pares, fins qu'ens vingui un altro catedratic am la seva corresponent gramatica, la qual, per dolenta que sigui, no ho serà mai tant com la qu'anem a fullejar.

Jo em recordava d'uns *Preliminares*, aont se parlava de l'escriptura jeroglifica i de l'Egipte, i de l'India, i de Moisès, i aont se deia que totes les llengues modernes se deriven de l'ebreu. No em recordava bé si eren en la gramatica que vaig coneixe tot sentint les malediccions i queixes del meu amig, o en una altra de tantes gramatiques dolentes i pretencioses com hî tingut desgraciadament ocasió de coneixe. Són en el Bosque, i fins s'hi parla de *pintura d'idees*, i de *regles filosofiques* i d'*algebra;* i van precedits, dignament precedits, d'aquestes *Dos palabras*, que tampoc desmereixen de la gramatica:

«Jamás se conseguirá una inteligencia, ni mediana siquiera, de una lengua, si no se posee un caudal no vulgar de conocimientos gramaticales.»

Això sembla escrit per al Sr. Bosque, que diu que *león* és *nombre propio*.

«En nuestra España se enseñan las ciencias, las letras, las artes, la economía, la política, todo (?), menos la Gramática española; por eso son tantos los que no consiguen hablar, ni mucho menos escribir con corrección.»

El Bosque n'és una prova, com veurem ben aviat.

Y are ve lo millor, el llog comú de sempre, imperdonable en un mestre de francès, i qu'ha de fer riure a tot-om que conegui un poc tant sols la literatura francesa d'aquêt sigle:

«Pero la necesidad del conocimiento de la Gramática se hace sentir, en mucho mayor grado, tratándose de una lengua *tan pobre* como la francesa. Pobreza que la obliga a multiplicar los giros y sentidos de unas mismas voces para llegar á expresar ideas diferentes, y no pocas veces opuestas.»

I continua aixís:

«En la presente obra, que llamaríamos con más propiedad *Ensayo*, hemos huído del sistema empírico como insuficiente, é intentado no plantear ninguna regla sin explicar, hasta donde nos ha sido posible, la razón filosófica de la misma.»

I acaba amb aquestes paraules:

«Al atrevernos á la publicación de este libro, no nos ha impulsado *otro móvil* que el de aportar nuestra modesta piedra (llegiu pedregada) al edificio de la enseñanza, edificio que otros más inteligentes se encargarán de llevar á su feliz coronamiento.»

Examinem una estona la *modesta piedra aportada* pel Sr. Bosque, i fixem-nos especialment en la seva primera part, en la *Prosodia*.

És curta, té dèu planes escasses, i en ella s'estudien els accents, l'apostrof i tots els signes ortografics. I, no obstant i explicar-s'hi tot això i ser tant curta, de palla no n'hi falta: n'hi hà ben bé una plana. Ben comptat, en l'esquifida *Prosodia* del Bosque hi hà unes *cinc* planes destinades a l'estudi de la pronunciació francesa, *cinc* miserables planes. I lo prodigiós és qu'en tant poques planes i tant petites hi agin capigut tants disbarats. Són tants, qu'un s'hi perd al tractar de triar-los. Són tants com ratlles: una munió imponent i compacta. Acumulats allí, en aquelles quantes planes, al principi de la gramatica, són com l'avant-guarda brillant d'aquell reguitzell interminable de disbarats que fan del Bosque un model d'obres de text.

No veient-me am cor de fer una tria, vaig a copiar tota aquesta primera part del Bosque. Es curteta i és cosa bona. Tot passant revista als innombrables disbarats, fixeu-vos també en l'exposició: no pod-ser més clara i *ordenada*.

«Pronunciación francesa de las letras.—*Vocales simples.*— *a* se pronuncia como en español, *a*.—*e*. Muda, no se pronuncia.—*i* se pronuncia como en español, *i*.— *o* se pronuncia como en español, *o*.— *u* se pronuncia colocando la boca como para silbar. Es un silbido gutural *(viva voz)*.— *y* se pronuncia como en español, *y*.»

L'*e* anomenada *muda* es *pronuncia* en una infinitat de casos. Segons el Bosque, *crevé, tenir, devenir, j'ouvre, ce que je ne veux pas,*

deurien pronunciar-se: *crvé, tnir, dvnir, jufr, skjn-vö-pa.*

El francès té dugues *os*, i l'espanyol, una. No poden pas ser totes dugues *os* franceses (vocals diferents) iguals a una meteixa *o* castellana. Precisament ni l'una ni l'altra ho són: *chose* (tancada), *encore* (oberta), *cosa* (espanyola)... Però això ja és mirar massa prim, perquè també podria dir-se qu'el francès té dugues *as*, i que no es comprèn per què l'autor diu que l'*i* es pronuncia com l'*i* espanyola, i l'*y* com l'*y* castellana. És qu'estableix alguna diferencia entre l'*i* i l'*y* espanyoles? És qu'aqueixa diferencia és la meteixa qu'existeix entre l'*i* i l'*y* franceses?

«*Observaciones.*—Hay en francés tres ées.—*e* muda. *Homme=hom* (no és muda l'*h*?).—*é* cerrada ó aguda, como la española. *Café=café.*—*è* abierta ó grave. *Excès.* Se pronuncia abriendo más la boca. Es un termino medio entre *a* y *e.*—*ê* circunfleja. *Tempête.* Igual que la anterior, pero más larga» (no sempre).

I l'*e* muda? No la perfectament muda, que no és més qu'un signe sense valor *(eau)*, sinó el sò anomenat *e* muda, el tenuissim *eu* que se sent en *mené?* No s'en parla, i és un sò tant freqüent en francès!

«*Vocales compuestas.*—*au=o.* (Quina *o*? És veritat que no més n'hi hà una.) *Couteau=cutó*, cuchillo.—*eu*=combinación de *e* y *u* reunidas. (Si vol dir en lo escrit, no calia qu'ho digués: ja es veu. Si vol dir en la pronunciació, fals.) *Feu*, fuego *(viva voz).—ou=u. Fou*, léase *fu*, loco. (Això està bé.)—*ai=e.* (Quina *e*? Perquè de *es* el meteix autor n'admet varies. La tancada, l'oberta, la muda?) *Plaisant*, léase *plesán* (!), chusco.—*ei=e* (Quina *e*?). *Peine=pen*, pena.» (Tal com pronuncia l'alumne l'*n* de *pen*, pronunciarà la de *plesán* i farà un bon bunyol.)

A continuació són considerats com a vocals els grupos *oi* i *oy*, *ay* en *payer* i *ey* en... no posa exemple. I desseguida diu:

«La *y* griega, como se ve, equivale á dos *ies* (ja no és igual a l'*y* espanyola, doncs); pero cuando es final ó *forma sílaba ella sola*, equivale á una *i* latina. *Il y va=il y va.* (Igualtat evident!) *Ney=ne. Ferry=ferri.* ¿I l'*y* de *physique, idylle, système*, etc., etc., que no es final ni *forma sílaba ella sola*, com se pronuncia? Es pronuncia dugues *ies*?

Ultima observació:

«La *e* sin acento es muda ante cualquier vocal. *Eau* se pronuncia *o; eai* se pronuncia *e*, etc.» I quand va devant de consonant? i quand és final? no és muda allavores? no s'ens avia dit qu'ho era sempre?

«*Consonantes.*—La *b, d, f, h, k, l, m, n, p, q, r, x*, se pronuncian como en castellano.» Ja anirem veient que no sempre.

«La *c* suena como *s* delante de *e, i. Cicéron=Siserón*, y como *q* en todos los demás casos.» (Quina puntuació!) Exemples de la regla anterior: *estomac, blanc, cygne, cylindre*, etc., en què no sona pas *q*.

«La *g* es igual á una *ch* muy suave delante *e, i* ó *y*, y *gue* (?) en todos los demás casos. *Gymnase*, gimnasio; *général*, general; *gond*, gozne.—Cuando es final se pronuncia como *q* al unirla á la vocal que da principio á la palabra siguiente...» I quand la paraula següent comença en consonant? Com se pronuncien aislades les paraules *sang, rang* i *etang*?

«La *h* es muda y no se pronuncia. *Homme=hom* (??). Ó aspirada, y entonces suena como la *j* suave andaluza. La viva voz es necesaria.» (Aquesta puntuació!)

«La *s* es suave entre vocales. *Poison (viva voz)*, veneno. Y es fuerte cuando va duplicada. *Poisson=puazón* (!) pescado.»

Tornem-hi El primer cop de llegir aquêt paragraf, a pesar del «Ó aspirada» de l'anterior, vaig llegir: «*y* griega es fuerte cuando va duplicada». És ben veritat lo que diu el Sr. Bosque en les *Dos palabras* que van al devant de la seva gramatica.

L'*s* és suau entre vocals, i forta quand és doble. I en els demés casos? *(scène, sourd, transitif, bas.)*

«La *t* tiene dos sonidos: es *s* cuando va delante de *i* seguida de *o ú e* muda. *Nation=nasión; peripetie=peripesí.* Delante de *é* cerrada y después de *s* ó *x* se pronuncia como *t. Gestion=gestión; pitiè=pitié; mixtion=mixtión.*»

La *t* sona *t* en molts més casos. Lo qu'ha vulgut dir el Sr. Bosque és que deixa de sonar *s* devant d'*i* seguida d'*o*, quand va precedida de *s* o *x (gestion, mixtion);* i que si sona *s* devant d'*i* seguida d'*e* muda *(peripetie)*, sona *t* devant d'*i* seguida d'*e* tancada *(pitié)*. Però tal com s'expressa, no se sab quina és la pronunciació general de la *t*. Fixeu-vos, ademés, que diu qu'en *pitié*, la *t* va devant d'*e* tancada, en compte de dir, devant d'*i* seguida d'*e* tancada.

Una petita falta de redacció. (Vegi's *Dos palabras.)*

Per altra part, i això és lo pitjor, les insuficients i mal escrites regles són falses totes dugues. La *t* sona *t* en *chantions, jetions, partie*, i en aquestes paraules va devant d'*i* seguida d'*o* o d'*e* muda. La *t* sona *s* en *initié, balbutié*, i en aquestes paraules va devant d'*i* seguida d'*e* tancada. I ni sisquera té la lletra *t* la meteixa pronunciació (qu'es podria entendre qu'és la castellana) en els casos no consignats en les dugues regles del Bosque: sona *t* en *tienne*, *s* en *initial*, i és muda en *combat*.

«La *x* suena *qs* en los nombres propios...—*Sin embargo*, suena *s* en los adjetivos numerales: *soixante=suasant*... (No pas en *deuxième, sixième* i *dixième.)*—Es muda en los adjetivos en *eux* y *oux*. (No més?).—Suena como *gs* (vol dir *g* i *s* suau) en medio de una voz cuando le sigue vocal ó *h* (l'*x* de *axiome* no sona pas com la d'*exemple)*.—En algunos nombres propios se pronuncia como *s*...» I aquesta era una de les consonants qu'es pronunciava com en castellà!

«La *ch* es una consonante que pudiera llamarse compuesta (!). Suena como nuestra *ch*, pero más larga y suavizada. *Cheval, chameau*. —Suena como *q* cuando le sigue *l* o *r*... *También* en los nombres procedentes del griego, del latín i del hebreo: *Machabée, écho, chœur*». No procedeixen també del llatí *cheval* i *chameau*?

Després s'indica la pronunciació de *ph, gn, ill* i *il* final precedit de vocal. Diu: «*Il*, final de voz, se pronuncia como *ll* española, siempre que va precedida de *otra* vocal;» i a continuació: «En medio de una voz se duplica la *l*». No ho enteng.

Consonants nasals:

«*M* y *n* suenan como en español cuando se pronuncian delante de vocal...» I devant de consonant o en fi de paraula? Ademés, en *enivrer, enarbrer*, etc., *n* devant de vocal no sona com en castellà.

«*Imm* hace sonar las dos *mm*». El lector, que no coneix la regla de les consonants dobles ni sab qu'el grupo *im* no seguit de vocal indiqui generalmente una vocal nasal, no sabrà d'ont ve que li surtin am que *imm* sona *i* i dugues *mm*.

Mes avall diu: «*Emm* suena com en español...» Però si el grupo *emm* no existeix en cap paraula castellana! Que vol dir que sona *e* i dugues *mm*? Es clar, dirà el lector qu'ignora la pronunciació de *emmagasiner, emmancher, emménager, emmener*, etc., etc.

«*Enn* suena como en castellano en *ennemi, Mayenne...*» Fals, perquè l'*n* no sona doble en francès i sí en castellà *(ennegrecer)*.

«Se pronuncia *an* en la voces siguientes: *ennui, ennoblir.....*» Tampoc és veritat: *ennui* no sona *a-nüi:* sona *ã-nüi*.

«*Ien* se pronuncia generalmente casi como en castellano...» No n'hi hà poca de diferencia de la paraula francesa *bien* a la paraula espanyola *bien!* En aquella s'hi senten tres sòns: *(b-i-ẽ);* en aquesta, quatre *(b-i-é-n)*. I continua: «...pero suena *ian* en *Ortent, client*, etc.» També és fals.

«La *u* es muda después de la *q*, á la que acompaña siempre como en castellano (com pod veure's en *cinq, coq*, etc.).—Sin embargo, se pronuncia la *u* en *quatuor*, etc., etc.» I no és també muda la *u* derrera la *g* en una infinitat de paraules? *(guêtre, narguant)*.

«Todas las voces son agudas.—En francés puede decirse que no hay cuantidad (ni poc ni gaire!), es decir, que todas las sílabas tienen igual valor menos la última, que es en la que carga el acento.» L'autor confon la quantitat am l'accent tonic, qu'és molt confondre.

«La única excepción es la *e* muda final, que no se cuenta como sílaba y entonces el acento cae sobre la penúltima.» Que l'*e* final no es compta com a sillaba? *Quatre* és monosillab? I, aplicant rigorosament aquesta regla, com llegiran els versos de la traducció els pobres alumnes de segon any? Vèus-aquí un alexandrí que tindria solament set sillabes:

Tremble, m'a-t-elle dit, fille digne de moi.

«Y lo mismo si la *e* final va seguida de *s*.» L'enllaç d'aquesta regla am l'anterior és una altra prova de lo que diu el Sr. Bosque en les *Dos palabras*. I això de que una *e* final vagi seguida d'una *s*? I si l'*e* de l'ultima silaba va seguida de *nt* en la tercera persona del plural d'un verb, no és també atona?

«La *e* sin acento seguida de dos consonantes, se pronuncia como *é*. *Cette = sét; Mariette = Mariét*.» No és cert: l'*e* primera de *cette* no sona com l'*e* de *café*. I l'*e* de *marchent*?

«La *e* final, cuando va seguida (?) de *t, d, r*,

z, se pronuncia aguda: *coussinet=cusiné; nez=né; marcher=marché.*» Es igual a *é* l'*e* de *nez* i *marcher*, i l'*e* de *pied*, però no ho és la de *coussinet:* la de *coussinet* és com la de *cette* i *Mariette.*

I l'*e* sense accent devant de qualsevol altra consonant final *(ciel, avec)*? I l'*e* sense accent devant d'*x*? I l'*e* sense accent devant d'*m* i *n*?

I tornant a les consonants, després d'aquêt desgraciat parentesis dedicat a les vocals, es tracta de l'enllaç *(liaison)* sense aver-se parlat de la mudesa de les consonants finals. El lector sols sab qu'és muda l'*x* dels adjectius en *eux* i en *oux*, i, per alguns exemples, unes quantes consonants en quatre o cinc paraules, cosa que ja li devia aver estranyat de no trobar explicada; i, sense tenir més explicacions de la mudesa de les consonants finals, se li diu qu'aquestes es pronuncien quand la paraula següent comença am vocal o *h* muda. Es cert que més avall se li fa a saber que de vegades son mudes... l'*l* i l'*r* finals. Precisament l'*l* i l'*r*. El qu'ho siguin la *c*, la *d*, la *p*, la *s*, la *t*, etc., s'ha d'endevinar per aquesta regla: «La *b*, *f*, *k*, suenan *siempre* cuando son finales».

Fins aquí les cinc planes a què em referia. A la *pronunciación francesa de las letras* segueix l'*estudi* dels accents, i es parla de l'apostrof, del guió, de la *cédille* i de la dieresis, *ni més ni menos* qu'en la *Prosodia* del Chartrou.

«*Acentos.*—Hay en francés tres acentos, que hemos ya indicado al tratar de las diversas ées. —Haremos una observación importante. El acento es en francés más bien ortográfico que prosódico (l'alumne es queda tant enterat).— Ya hemos visto que la *e* varia de sonido según el acento que lleva (lo que no hem vist tant clar és com varia de sò segons la mena de sillaba en què es troba).—En las demás vocales cambia el significado de la palabra, pero no el sonido *(Vôtre* no sona pas com *votre; bât* no sona pas com *bat.* Ademés, en *âtre, île, cône* i *déjà* no cambia el significat de cap paraula).—La *e* puede llevar los tres acentos.—Las demás vocales sólo sufren el acento grave y el circunflejo (no pas l'*i* i l'*o*)...»

En la *Prosodia* del Bosque hi hà dugues regles *ortografiques* sobre l'ús dels accents, *les meteixes* de la *Prosodia* del Chartrou: «El acento agudo (*é*) se coloca sobre la *e* cuando se pronuncia como la española y es final de sílaba...—Pero si va seguida (s'entén l'*e* que sona com l'espanyola) de otra *e* muda en la sílaba siguiente, se cambia el acento agudo en grave *(è)*...» Llavors l'*è* oberta ja no és un terme mitj entre l'*a* i l'*e*, com deia el meteix Sr. Bosque, sinó l'*e* espanyola. Per altra part, veiem una infinitat de paraules que tenen *é* amb accent agut devant d'una sillaba que té *e* muda: *déjeter, médecin, prélever*, etc.

A continuació, i en el meteix capitul, el capitul en què es tracta dels accents, hi hà aquêt paragraf deliciós: «Consonantes (cont-sonans) no tienen sonido propio y son, como los bemoles y sostenidos en música, modificaciones del sonido de las vocales.»

I acaba dit capitul d'aquesta manera: «Las consonantes se pronuncian lo mismo antes que después de vocal.—Se exceptuan la *c*, la *g*, la *r*, la *s* y la *t*, cuya pronunciación se ha indicado, y la *m* y *n*, que *se leen gangueando* cuando son fin de sílaba...» (Pobres vocals nasals!)

I de l'ultima plana de la *Prosodia* del Bosque no en vui copiar més qu'una regla: «En la *e* se reemplaza la crema con el acento.» *Poète* en compte de *poëte.* Molt bé; però, i *ciguë, aiguë* i *exiguë*? Pod-ser sí que l'Academia francesa, en la seva nova ortografia, escriurà *ciguè, aiguè* i *exiguè!*

Vêus-aquí la primera part del Bosque, l'avant-guarda imponent de que us parlava.

Deveu estar fatigats. Penseu en els pobres estudiants qu'es tenen d'apendre de memoria tots aquêts disbarats i els de les altres parts. I no s'em digui qu'hî mirat massa prim: els llibres destinats a l'ensenyança hàn de ser perfectes. I, ademés, qu'hî vulgut provar que no exagerava quand deia qu'en la primera part del Bosque hi avia tants disbarats com ratlles.

ESTEVE ARNAU

(Acabarà)

REVISTA GENERAL

Societat Catalana de Concerts

Les dos primeres audicions han mogut molt soroll. El public comença a interessar-se per les qüestions artistiques, fixant-se molt en el caracter de les obres noves qu'ens donen a coneixe i en l'interpretació de les classiques. El primer die va començar-se am l'obertura de *Rui Blas*, de Mendelsshon, en que tot és imaginació predominant sobre el sentiment. Aquell compositor, com si no li importés res la Naturalesa ni la vida, s'enlaira, s'enlaira, fins que s'el perd de vista. ¡Quin contrast no va fer sentir seguidament un adormidor *andantino* del mestre Frigola, a qui han fet molt poc favor escullint-li una obra sense nirvi, sense anima, sense cap frase musical que penetrés a l'esperit del auditori! Els francesos la qualificarien de musica de xecolata. Aquell troç sembla fet d'un *dilettante* erudit d'aquêts qu'es passen la vida imitant an en Gluck, imitació de la qual en surt una musica propria per una pantomima infantil. Tot seguit ens va servir de compensació la *Gwendoline* d'en Chabrier. Per are és la més excellent mostra de musica impressionista qu'aquí hem sentit. La factura desequilibrada, l'atrevidesa de dissonancies, l'enllaç de motius qu'apenes són motius, angulosos, fets amb interjeccions, i l'esquitxament de notes aislades, sacsejen el sistema nerviós del qu'escolta, volatisant l'imaginació. L'obra deixa una impressió agre-dolça, fa l'efecte d'un poema satanic de Baudelaire i recorda aquelles descripcions suggestives que tant abunden en l'Infern del Dant. Fent cas omís d'aquêts efectes d'intellectualisme que fan mirar la *Gwendoline* com un producte d'una civilisació oberta que ja està cansada de tot i qu'es complau en ses extravagancies artistiques i literaries, l'obra d'en Chabrier conté alguns fragments dignes d'un vertader mestre; mestre revolucionari que fuig de les regles academiques i que, deixant-se menar per una fantasia diabolica, procura essencialment fer una impressió, no merament efectista, sinó duradera i que deixi el segell d'una idea fixa.

Per la quinta simfonia hi ha estat representat en Beethoven. Per a explicar les profunditats esoteriques d'aquella obra mestra, s'ha arribat a unes subtileses molt alambicades i ben innecesaries: obres de l'elevació de les simfonies de Beethoven, valen per sí soles i no necessiten pidolar a la literatura sensacions qu'elles meteixes poden donar. Per això creiem inutils les disquisicions critiques qu'a l'efecte la *Societat de Concerts* va posar en els programes, perquè indirectament és dir an el public:—Veus, si no t'explicquessim les intimes intencions d'en Beethoven, pod-ser no compendries la seva musica,—quand lo interessant allí és fer sentir intensament a l'auditori, duent-lo a un paradís imaginari.

De Wagner va executar-se el preludi del *Tristany i Isolda*, i el *Venusberg* del *Tannhäuser*. La primera és un goig ple d'emoció qu'el poeta liric i dramatic adreça an els amors d'aquells dos sers duts per una passió exacerbada fins al deliri. El poeta, a l'anunciar la tragedia, no pod sobreposar-se a les coses de la terra i es commou devant el xoc dels sentiments umans qu'es prepara. Sembla una pagina inspirada en aquells deliquis nirvanencs de Schopenhauer, el mestre de Wagner. En el delitós preludi, en Wagner, seguint les petjades del filosop i arrebatat per sa inspiració ufanosa, arriba a la més pura expressió de la musica intellectual, juntant en inseparable i etern consorci l'Amor i la Mort. Aquelles pagines tant sentides del grand pessimista, que raonava sempre sobre l'indexifrable *Per qué?*, troben una forma sensible, d'identificació amb el *No-res*, en les melopees divines del grand mestre.

Ventura que les absoltes qu'en Wagner canta sobre *le Néant de la Vie* queden contrastats pel cant sensual i afrodisiac del *Venusberg*. Si el preludi posa un vel negre a l'imaginació i fa sondejar l'infinida i universal vanitat, en cambi, a l'oir aquell fresc i ufanós cantic, el déu de l'instint sexual ens pessigolleja, suggerint-nos imatges exuberants i invitant-nos a fruir del plaer més intens de la vida. Si el viure és una necessitat fatal qu'ha d'acatar-se forçosament, a un idolatra d'en Wagner li té més compte ubriagar-se am les sensacions dionisiaques produides per aquell brindis que la Carn dirigeix a l'Amor, que no pas amb els planys d'*Isolda* i els exalçaments mistics del *Parsifal*.

L'*Introducció a L'Atlantida* fou la novetat del segon concert. És molt agradable i encisadora l'espectació que del sincer aficionat s'apodera devant una obra nova.

Quand un va a sentir obres ia conegudes, i a voltes sabudes de cor, va a reproduir un plaer experimentat anteriorment; però tractant-se d'un poema de grand alè eixit d'una intelligencia que tot just està desponcellant sa virginitat artistica, curiositat esperona el desitj de disfrutar amb una cosa qu'allavors ve a la vida. En tal estat d'anima ens trobavam bo i preparant-nos a escol-

tar el magnific començament del poema simfonic del jove compositor Morera.

S'ha descrit tant el desenrotllament de l'obra, que creiem qu'el lector d'aquestes ratlles no tindrà cap necessitat que se li repeteixi. La popularitat que per raresa ha obtingut la descripció am que comença el poema del primer poeta català, ens estalviarà de contar l'argument sobre qu'està basada l'introducció.

Lo que tot seguit sorprèn en la nova obra musical és lo fresc dels motius creats i l'extrema i viril abilitat am que l'autor els combina. Allí tot és substanciós: no hi hà entreteniments d'aquells qu'els simfonistes usen per amagar la vuidedat de llurs obres. Si alguna vegada sobressurt un toc energic que recorda el procedir del grand mestre qu'ha servit de model i mentor an en Morera, s'hi nota al meteix temps que l'inspiració jovenivola qu'aquêt ha sapigut imprimir-hi el segell de lo qu'adquireix nova vida. Algunes vegades les influencies d'en Wagner són notablement visibles; però és una grand onra per en Morera qu'els passatges aquells s'agin metamorfosejat passant per la seva fantasia. Una sola audició no és suficient per a entendre el poema simfonic. És inconcebible la lleugeresa am qu'alguns critics han judicat l'obra més complerta qu'ha aparegut d'autor espanyol desde qu'aquí se segueix el camí de la musica moderna. El principal defecte que molts han trobat en *L'Atlantida* és la falta d'un istil propri. Això no més pod dir-se no coneixent ni una paraula de l'istoria musical. Vegin-se totes les obres dels més grands mestres, i en les escrites durant llur joventut s'hi notarà l'influencia de molts dels llurs antecessors, fins d'alguns dels llurs contemporanis. En totes les arts, l'evolució que sofreixen els genres, malgrat el segell de cada individu amb inspiració propria, caracteristica, estableix una cadena que sols s'altera quand l'autor que la continua hà adquirit tota sa ufana i maduresa. Encare que no tingués altro merit, en Morera, al dir-li qu'imita an en Wagner, vist el talent que demostra el seu poema simfonic, podrà estar molt satisfet d'una obra que fa sentir, fa pensar i deixa enderrera a tots els restauradors de l'opera nacional.

Un jove compositor, a ores d'are, té el dever d'utilisar tots els recursos orquestrals qu'agin practicat els més forts propulsors de l'avenç en l'art de compondre; i si per parer universal i indiscutible els procediments vagnerians i postvagnerians són els més propris per fer sentir i apassionar a una generació complicada com la nostra, no deu fer-se cas dels vells rapatanis qu'estan anyorant encare la musica dels *tresillos*.

Dugues coses tenim que dir respecte de l'orquestra que dirigeix el mestre Nicolau. En conjunt ha guanyat en ajust, i té més disciplina artistica qu'en l'anterior serie de concerts. Tot aniria bé si la *Societat Catalana* cambiés aquell metall tant desastrós, qu'en algunes obres d'empenyo fa estar amb un ai al cos a les persones massa nervioses. Ja és ora que la Societat cambii aquells instruments que moltes voltes fan deslluir obres en les quals són indispensables bones trompes, bons trombons i bons cornetins. En quand al mestre Nicolau, no ha fet més que reafirmar-nos en les nostres opinions: és un mestre com ens mereixem els aficionats de bona fe i com no es mereix un public tant mal educat com el de Barcelona.

Referent a la *high-life*, deg afegir que fa cara d'aburrir-se sobiranament. A la nostra gent, que serveix per propagar l'afició a l'estetica del trajo, li va molt bé tenir un llog per reunir-se; i, en cambi de sofrir un aturdiment musical, pod entregar-se cada divendres a son plaer favorit: a parlar de modes, de prediques quaresmals, de matrimonis en projecte i d'onres entre dos llustros. — B.

L'Associació Musical de Barcelona

El 26 de Febrer aquella societat va estrenar una oda simfonica del jove compositor Morera, titulada *Escena popular*. Aixís com en *L'Atlantida* es mantén en l'elevació de la musica epica, en la nova obra es proposa l'autor pintar costums i quadros rurals. En ella apareixen uns motius que mostren d'un modo eloqüent i patetic les emocions del poble a l'entregar-se an els seus divertimens predilectes. En conjunt, l'obra està concebuda amb una frescor i espontanitat magistrals, que són més d'admirar tenint en compte que per fer musica popular, en Morera, no ha agut d'acudir a cap arxiu ni a cap recó del Montseny ni dels Pirineus. En la factura, en Morera, empleia els meteixos procediments qu'en el poema simfonic. Quand el public profundisi més aquella obra d'art, hi anirà veient belleses de detall que no es percebeixen facilment en una sola audició. És molt remarcable el modo com en Morera sab enllaçar diferentes frases fent-ne un conjunt armonic majestuós. En aquesta complicació de medis és quand sab lligar elegantment el principi vagnerià del *leit-motiv* am l'altro genuinament francès de ferir l'imaginació de l'auditori am pinzellades energiques i justes.

Resumint, l'*Escena popular* pod posar-se ben bé al costat de l'*Introducció a L'Atlantida*. — B.

Barcelona. — Imprempta de L'Avenç: Ronda de l'Universitat, 4. — Telefono 115